

Het uitstellen of mijden van zorg als gevolg van corona was volgens mensen geen goede beslissing voor hun gezondheid

Marloes Meijer, Anne Brabers en Judith de Jong

Als gevolg van het coronavirus bezoeken minder mensen met klachten een zorgverlener. Het mijden of uitstellen van zorg kan negatieve gevolgen hebben voor de gezondheid van mensen. Binnen het Nivel Consumentenpanel Gezondheidszorg is in november 2020 onderzocht of mensen in verband met de uitbraak van het coronavirus zorg hebben gemeden of uitgesteld en welke gevolgen dit volgens hen had voor hun gezondheid. Hieruit blijkt dat de meeste mensen die behoefte hadden aan contact tijdens de coronacrisis de huisarts, fysiotherapeut of medisch specialist gewoon hebben bezocht of digitaal of telefonisch contact hebben gehad. Een klein deel heeft vanwege corona echter geen contact opgenomen. Volgens de meeste mensen die geen contact opnamen was dit achteraf gezien geen goede beslissing voor hun gezondheid. Ook geeft een deel van hen aan nog last te hebben van de klacht waarvoor ze contact hadden willen opnemen.

Minder mensen zijn naar het ziekenhuis geweest of hebben de huisarts bezocht sinds de uitbraak van het coronavirus [1]. Deze fysieke afspraken zijn deels vervangen door telefonisch of digitaal contact [2]. Ook hebben zorgverleners afspraken uitgesteld of afgezegd [3]. Daarnaast hebben patiënten zelf zorg gemeden, bijvoorbeeld omdat ze bang waren om besmet te worden of omdat ze de zorg niet onnodig wilden belasten [4]. Het mijden of uitstellen van zorg kan negatieve gevolgen voor de gezondheid van mensen met zich meebrengen [5]. Anderzijds is het ook mogelijk dat de gezondheidsproblemen waarvoor iemand een zorgverlener had willen bezoeken later vanzelf overgaan. De zorg zou dan onnodig zijn geweest [6]. In november 2020 is met behulp van een vragenlijst onder leden van het Nivel Consumentenpanel Gezondheidszorg onderzocht of mensen in verband met de uitbraak van het coronavirus zorg hebben gemeden of uitgesteld. Ook is onderzocht welke gevolgen het mijden of uitstellen van zorg volgens hen had voor hun gezondheid. Daarbij is gekeken naar zorg door de huisarts, fysiotherapeut en medisch specialist. De vragen die we met deze factsheet willen beantwoorden, zijn: 'In welke mate hebben mensen sinds de uitbraak van het coronavirus zorg gemeden of uitgesteld vanwege corona?', 'Waarom hebben mensen zorg gemeden of uitgesteld?', 'In hoeverre hebben mensen later alsnog zorg gebruikt voor de klacht waarvoor zij zorg hebben gemeden of uitgesteld?' en 'Welke gevolgen had het mijden of uitstellen van zorg volgens mensen die dit deden voor hun gezondheid?'.

Meeste mensen hadden geen behoefte aan contact met de huisarts, fysiotherapeut of medisch specialist

Het grootste deel van de respondenten heeft sinds de uitbraak van het coronavirus geen contact willen opnemen met de huisarts, fysiotherapeut of medisch specialist. Van de respondenten die wel behoefte hadden aan contact, heeft de meerderheid de huisarts, fysiotherapeut of medisch specialist gewoon bezocht. Een klein deel heeft als gevolg van corona echter zorg gemeden of uitgesteld.

Huisarts

De helft (50%) van de respondenten gaf aan dat zij sinds de uitbraak van het coronavirus geen reden hadden om contact op te nemen met de huisarts (zie figuur 1). Iets minder dan een derde (31%) van de respondenten heeft de huisarts gewoon bezocht en 11% heeft digitaal of telefonisch contact

gehad. Ongeveer één op de tien (8%) respondenten had contact willen opnemen met de huisarts, maar heeft dit vanwege corona niet gedaan. Er worden door de respondenten verschillende redenen gegeven. Een respondent gaf bijvoorbeeld aan: *“Ik heb besloten om niet naar de praktijk te gaan vanwege risico's op besmetting”*. Ook gaven respondenten aan dat hun klacht niet zo ernstig was en ze de zorg niet onnodig wilden belasten: *“Omdat ik prima kon leven met de klachten die ik had, deze ook niet verergerde en ik voorrang in deze tijd dan liever geef aan mensen die het echt hard nodig hebben”*. Een aantal respondenten gaven aan geen afspraak te kunnen maken, terwijl ze dat wel hadden gewild: *“Omdat ik tot de kwetsbare groep behoor mag ik sinds half maart niet in de huisartsenpraktijk komen. Dit is het beleid van deze huisartsenpraktijk”*.

Fysiotherapeut

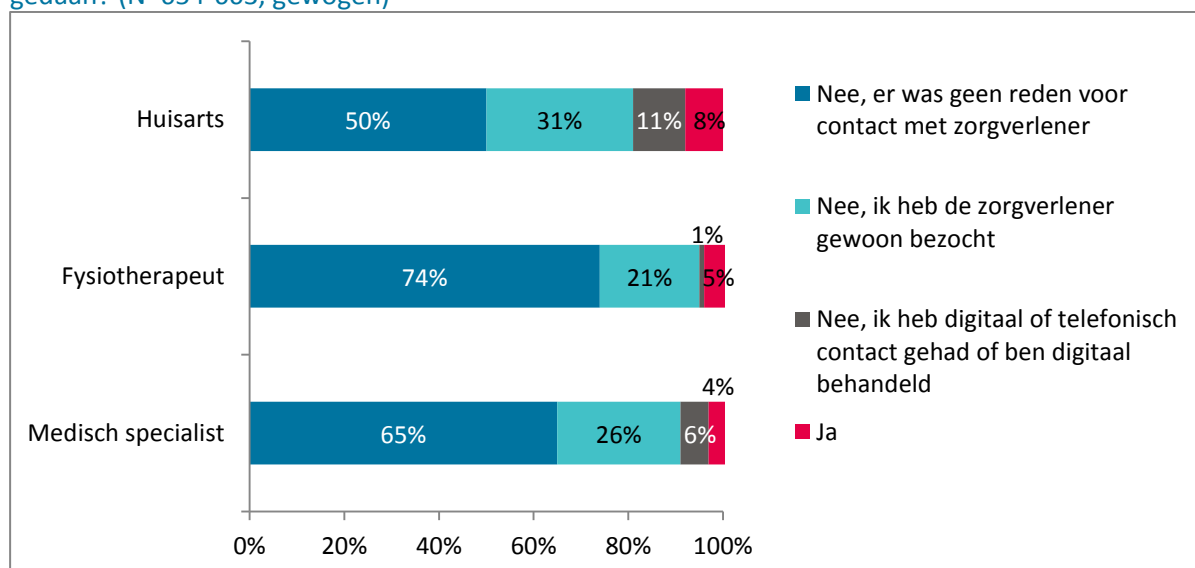
Ongeveer driekwart (74%) van de respondenten had geen behoefte aan contact met de fysiotherapeut (zie figuur 1). Eén op de vijf (21%) respondenten heeft de fysiotherapeut gewoon bezocht en 1% is digitaal behandeld. Vanwege corona heeft 5% van de respondenten geen contact opgenomen met de fysiotherapeut. Als reden gaven respondenten aan dat ze geen afspraak konden maken bij hun fysiotherapiepraktijk: *“Mijn inziens was alleen een fysieke behandeling zinvol en dat mocht toen niet”* of *“In het begin van de crisis mocht ik niet komen omdat ik in een risicogroep zit, daarna moest de praktijk dicht, nu ga ik weer”*.

Medisch specialist

Ongeveer twee derde (65%) van de respondenten had geen reden om contact op te nemen met de medisch specialist (zie figuur 1). Een kwart (26%) heeft de medisch specialist gewoon bezocht en 6% heeft digitaal of telefonisch contact gehad. De overige 4% heeft vanwege corona geen contact opgenomen. Als reden hiervoor gaven respondenten vooral aan dat hun afspraak werd uitgesteld of afgezegd door de medisch specialist: *“Afspraak door specialist afgezegd. Zou telefonisch gebeld worden. Niets meer gehoord”* of *“Mijn afspraak werd een paar maanden uitgesteld”*.

In het vervolg van dit factsheet focussen we ons op de mensen die vanwege corona geen contact hebben opgenomen met de huisarts (n=48), fysiotherapeut (n=35) of medisch specialist (n=27), maar hier wel behoefte aan hadden.

Figuur 1: Is het sinds de uitbraak van het coronavirus voorgekomen dat u contact had willen opnemen met de huisarts, fysiotherapeut of medisch specialist maar dit vanwege corona niet heeft gedaan? (N=654-663, gewogen)

Meeste respondenten hebben ook later geen gebruik gemaakt van zorg

De helft (n=24) van de respondenten die vanwege corona geen contact heeft opgenomen met de huisarts, heeft op een later moment niet alsnog gebruik gemaakt van zorg (zie tabel 1). De overige respondenten hebben dit wel gedaan: negentien respondenten hebben later alsnog contact gehad met de huisarts, twee hebben gebruik gemaakt van zorg van de huisartsenpost en vijf respondenten hebben andere zorg gebruikt. Een voorbeeld hiervan is zorg door een homeopaat.

Meer dan de helft (n=18) van de respondenten die vanwege corona geen contact heeft opgenomen met de fysiotherapeut, heeft ook niet op een later moment gebruik gemaakt van zorg (zie tabel 2). Van de respondenten die dit wel hebben gedaan, hebben er acht later alsnog contact gehad met de fysiotherapeut en drie met de huisarts.

Voor de medisch specialist geldt dat ongeveer driekwart (n=20) van de respondenten die vanwege corona geen contact heeft opgenomen, later niet alsnog gebruik heeft gemaakt van zorg (zie tabel 3). Van de respondenten die dit wel hebben gedaan, hebben vier mensen alsnog contact gehad met de medisch specialist en twee mensen met de huisarts.

Tabel 1: Aantal antwoorden op de vraag 'Heeft u later alsnog zorg gebruikt voor de klacht waarmee u contact had willen opnemen met de huisarts?' (N=48*)

	N
Nee**	24
Ja, ik heb later alsnog contact gehad met de huisarts	19
Ja, ik heb later contact gehad met de huisartsenpost	2
Ja, ik ben later naar de spoedeisende hulp gegaan	0
Ja, anders	5
Vraag niet ingevuld	0

* Meerdere antwoorden mogelijk.

** Het antwoord 'Nee' kon niet worden gegeven in combinatie met een ander antwoord.

Tabel 2: Aantal antwoorden op de vraag 'Heeft u later alsnog zorg gebruikt voor de klacht waarmee u contact had willen opnemen met de fysiotherapeut?' (N=35*)

	N
Nee**	18
Ja, ik heb later alsnog contact gehad met de fysiotherapeut	8
Ja, ik heb later contact gehad met de huisarts	3
Ja, anders	6
Vraag niet ingevuld	3

* Meerdere antwoorden mogelijk.

** Het antwoord 'Nee' kon niet worden gegeven in combinatie met een ander antwoord.

Tabel 3: Aantal antwoorden op de vraag 'Heeft u later alsnog zorg gebruikt voor de klacht waarmee u contact had willen opnemen met de medisch specialist?' (N=27*)

	N
Nee**	20
Ja, ik heb later alsnog contact gehad met de medisch specialist	4
Ja, ik heb later contact gehad met de huisarts	2
Ja, ik heb later contact gehad met de huisartsenpost	0
Ja, ik ben later naar de spoedeisende hulp gegaan	0
Ja, anders	1
Vraag niet ingevuld	0

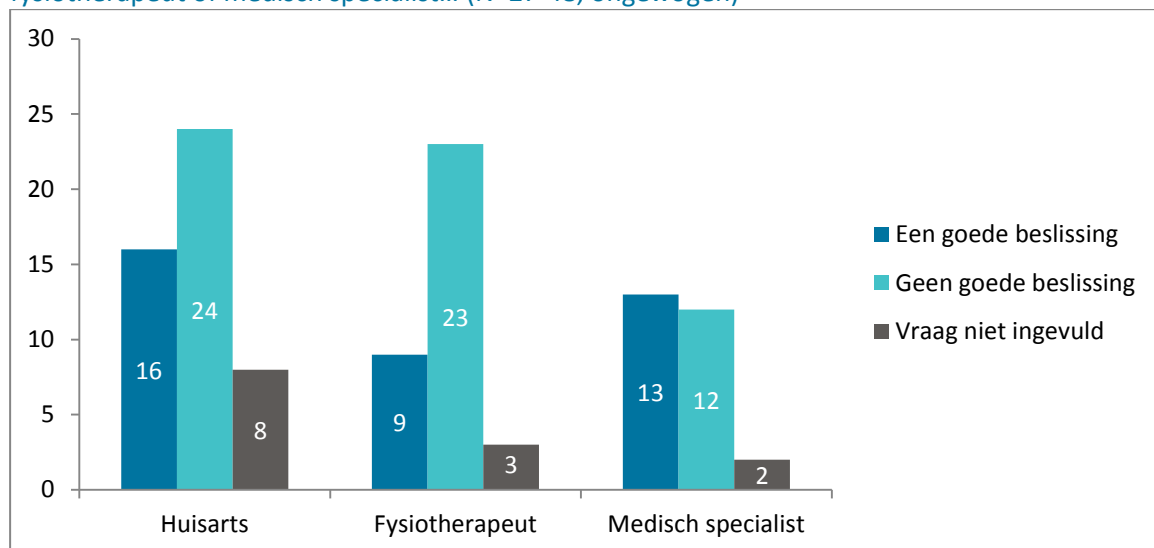
* Meerdere antwoorden mogelijk.

** Het antwoord 'Nee' kon niet worden gegeven in combinatie met een ander antwoord.

Het niet opnemen van contact was geen goede beslissing

Van de respondenten die geen contact hebben opgenomen met de huisarts, vinden 24 van de 48 dit achteraf gezien geen goede beslissing voor hun gezondheid (zie figuur 2). Voor de fysiotherapeut gaven 23 van de 35 van de respondenten dit aan. Bij de groep die geen contact met de medisch specialist heeft opgenomen, geeft iets minder dan de helft (12 van de 27) aan dat dit geen goede beslissing was voor hun gezondheid. Het niet opnemen van contact met de medisch specialist wordt dus relatief het vaakst gezien als een goede beslissing. Mogelijk komt dit door het type afspraak. Er kan sprake zijn geweest van het uitstellen of mijden van een controleafspraak bij de medisch specialist. We weten echter niet om wat voor soort afspraak het ging.

Figuur 2: Voor mijn gezondheid was achteraf gezien het niet hebben van contact met de huisarts, fysiotherapeut of medisch specialist... (N=27-48, ongewogen)

Deel van de respondenten heeft nog last van de klacht waarvoor zij contact hadden willen opnemen

Ongeveer twee derde van de respondenten (30 van de 48) die contact met de huisarts had willen opnemen, geeft aan dat hun klacht gelijk is gebleven (zie tabel 4). Elf mensen geven aan dat de klacht waarvoor ze contact met de huisarts hadden willen opnemen erger is geworden. Bij de fysiotherapeut zien we dat 12 van de 35 respondenten die zorg hebben gemeden of uitgesteld, aangeven dat de klacht gelijk is gebleven. Daarnaast geven elf respondenten aan dat de klacht erger is geworden. Ten slotte geven 14 van de 27 respondenten die contact met de medisch specialist hadden willen opnemen aan dat de klacht gelijk is gebleven. Voor de medisch specialist wordt

relatief gezien het vaakst aangegeven dat de klacht is verdwenen (5 van de 27 keer). Ook is het aantal respondenten dat aangeeft dat de klacht erger is geworden het laagst voor de medisch specialist (4 van de 27 keer).

Tabel 4: Aantal antwoorden op de vraag 'Is de klacht waarvoor u contact had willen opnemen met de huisarts, fysiotherapeut of medisch specialist later...'

	Huisarts (N=48)	Fysiotherapeut (N=35)	Medisch specialist (N=27)
Erger geworden	11	11	4
Gelijk gebleven	30	12	14
Minder geworden	1	6	2
Verdwenen	5	4	5
Vraag niet ingevuld	1	2	2

Aan de respondenten die aangaven dat de klacht waarvoor ze contact hadden willen opnemen met de huisarts, fysiotherapeut of medisch specialist erger is geworden, gelijk is gebleven of minder is geworden (n=91), is gevraagd of zij nog last hebben van de klacht. Hieruit blijkt dat de meeste respondenten nog last hebben van de klacht waarvoor zij contact hadden willen opnemen. Geen enkele respondent die vanwege corona geen contact heeft opgenomen met de fysiotherapeut geeft aan geen last meer te hebben van de klacht. Ook hebben 35 van de 48 respondenten die geen contact met de huisarts hebben opgenomen en 16 van de 27 respondenten die geen contact met de medisch specialist hebben opgenomen nog een beetje of veel last van de klacht.

Tot slot

Uit ons onderzoek blijkt dat de meerderheid van de mensen in Nederland sinds de uitbraak van het coronavirus geen reden had om contact op te nemen met de huisarts, fysiotherapeut of medisch specialist. Van de mensen die wel behoefte hadden aan contact, heeft de meerderheid de huisarts, fysiotherapeut of medisch specialist gewoon bezocht of digitaal of telefonisch contact gehad. Er is echter ook een groep die vanwege corona geen contact heeft opgenomen, bijvoorbeeld omdat ze bang waren om besmet te raken met het coronavirus, omdat ze de zorg niet wilden belasten of omdat het niet mogelijk was om een afspraak te maken. De meeste mensen die vanwege corona geen contact hebben opgenomen, vonden dit achteraf geen goede beslissing voor hun gezondheid. We weten echter niet waarom zij dit geen goede beslissing vonden. Een mogelijke reden is dat zij nog last hebben van de klacht waarvoor ze contact hadden willen opnemen. Een deel geeft aan dat dit het geval is.

In ons onderzoek gaat het om kleine aantallen respondenten die zorg hebben gemeden of uitgesteld. Er is daarom voorzichtigheid geboden bij de mate waarin de resultaten te generaliseren zijn naar de algemene bevolking. Echter liet eerder Nivel onderzoek met betrekking tot fysiotherapie op basis van registratiecijfers ook zien dat het aantal consulten tijdens de coronacrisis achterbleef [7, 8].

De vragenlijst over het mijden van zorg vanwege corona is voorgelegd in november 2020. Sinds half december zijn de coronamaatregelen in Nederland aangescherpt en is er opnieuw sprake van een lockdown. Daarnaast neemt de drukte in huisartsenpraktijken toe en wordt niet-urgente zorg in ziekenhuizen weer afgeschaald [9, 10]. Mogelijk leidt dit ertoe dat mensen opnieuw zullen overwegen om zorg uit te stellen of te mijden.

Het onderzoek

In november 2020 ontving een steekproef (N=1.500) uit het Consumentenpanel Gezondheidszorg, representatief naar leeftijd en geslacht voor de bevolking van 18 jaar en ouder, een vragenlijst over onder andere het gebruik van zorg tijdens de uitbraak van het coronavirus. De resultaten beschreven in dit factsheet zijn gebaseerd op de antwoorden van 701 respondenten (respons van 47%). De uiteindelijke respons was, op basis van leeftijd en geslacht, niet helemaal representatief voor de bevolking in Nederland. Wanneer er gesproken wordt over de algemene bevolking, is er een weging toegepast om hiervoor te corrigeren.

Het Consumentenpanel Gezondheidszorg

Het Nivel Consumentenpanel Gezondheidszorg peilt hoe burgers in Nederland denken over de gezondheidszorg en wat hun ervaringen zijn met die zorg. Deze informatie wordt verzameld in peilingen. Peilingen zijn vragenlijsten die schriftelijk en/of via internet worden afgenomen. Per jaar worden er momenteel zo'n acht peilingen gehouden, waarbij ieder panellid ongeveer drie vragenlijsten per jaar krijgt voorgelegd.

Het panel bestaat momenteel uit ruim 11.000 personen van achttien jaar en ouder. Van deze panelleden is een groot aantal achtergrondkenmerken bekend, zoals leeftijd, geslacht en opleidingsniveau. Om met het panel een representatieve afspiegeling te kunnen vormen van de algemene bevolking in Nederland, worden regelmatig nieuwe leden geworven. Aanvulling is nodig om het natuurlijk verloop (zoals het overlijden van panelleden of het niet doorgeven van een adreswijziging na verhuizing) te compenseren. Mensen kunnen zichzelf niet aanmelden als panellid, maar kunnen alleen lid worden als zij hiervoor benaderd worden. Daarnaast worden panelleden die langer lid zijn van het panel uitgeschreven om leereffecten te voorkomen.

Meer weten

U vindt deze publicatie en alle andere Nivel-publicaties op www.nivel.nl/publicaties. Meer informatie over het Consumentenpanel: ga naar www.nivel.nl/consumentenpanel of e-mail naar consumentenpanel@nivel.nl. Ook kunt u de volgende publicatie downloaden: Consumentenpanel Gezondheidszorg: basisrapport met informatie over het panel (2015) [11].

Titelgegevens van deze publicatie

De gegevens uit deze publicatie mogen met de volgende bronvermelding worden gebruikt: M. Meijer, A. Brabers & J. de Jong, Het uitstellen of mijden van zorg als gevolg van corona was volgens mensen geen goede beslissing voor hun gezondheid. Utrecht: Nivel, 2021.

Literatuur

[1] Heins M., Hek K., Hooiveld M., Hendriksen J., Korevaar J. Impact coronapandemie op zorgvraag bij huisartsen – week 36 . Utrecht: Nivel, 2020.

[2] Meurs M., Keuper J., Sankatsing V., Batenburg R., Tuyl L. van. De rol van e-health in de organisatie van zorg op afstand in coronatijd. Perspectieven van huisartsen, consumenten en patiënten. Utrecht: Nivel, 2020.

[3] RIVM. Kort-cyclische rapportage indirecte effecten COVID-19 op zorg en gezondheid. Eerste rapportage - 25 mei 2020. Bilthoven: RIVM, 2020.

[4] NOS. Een op de vijf mijdt huisarts nog altijd vanwege corona. 2020. <https://nos.nl/artikel/2336128-een-op-de-vijf-mijdt-huisarts-nog-altijd-vanwege-corona.html>. Geraadpleegd op 14 januari 2021.

[5] Wier M. van der. Patiënten mijden zorg, ook bij ernstige klachten. 2020. <https://www.trouw.nl/nieuws/patienten-mijden-zorg-ook-bij-ernstige-klachten~bfc7852d/>. Geraadpleegd op 14 januari 2021.

[6] NOS. Veel zorg is eigenlijk onnodig, laat de coronacrisis zien. 2020. <https://nos.nl/nieuwsuur/artikel/2338957-veel-zorg-is-eigenlijk-onnodig-laat-de-coronacrisis-zien.html>. Geraadpleegd op 14 januari 2021.

[7] Jorna Y., Dool J. van den , Dijk L. van, Urbanus T., Meijer W.M. Gevolgen corona voor de eerstelijns oefen- en fysiotherapiepraktijk. Gebruik van paramedische zorg in coronatijd. Week 2-22, 6 januari - 31 mei 2020. Utrecht: Nivel 2020.

[8] Essen M.H.J. van, Conijn D., Dijk L. van, Meijer W.M. Gevolgen coronapandemie op gebruik oefentherapiezorg voor verschillende aandoeningen. Gebruik van paramedische zorg in coronatijd. Week 2-37, 6 januari - 13 september 2020. Utrecht: Nivel 2020.

[9] RTL Nieuws. Huisartsen onder zware druk door corona: lange werkdagen, uitval en zelfs sluiting. 2020. <https://www.rtlnieuws.nl/nieuws/nederland/artikel/5207467/huisartsen-lopen-over-door-corona-en-dan-krijgen-ze-ook-nog-corona>. Geraadpleegd op 20 januari 2021.

[10] Nederlandse Zorgautoriteit. Ziekenhuizen schalen zorg verder af, verwijzingen ggz en ziekenhuiszorg redelijk stabiel. 2020. <https://www.nza.nl/actueel/nieuws/2020/12/30/ziekenhuizen-schalen-zorg-verder-af-verwijzingen-ggz-en-ziekenhuiszorg-redelijk-stabiel>. Geraadpleegd op 18 januari 2021.

[11] Brabers A.E.M., Reitsma-van Rooijen M., Jong J.D. de. Consumentenpanel Gezondheidszorg: basisrapport met informatie over het panel (2015). Utrecht: Nivel, 2015.